

DOI: 10.21802/artm.2023.2.26.170
УДК 37.015.3:005.32+614.253.4+616-091

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІ У СТУДЕНТІВ ПРИ ОВОЛОДІННІ ДИСЦИПЛІНОЮ «ПАТОМОРФОЛОГІЯ»

Е.О. Кіндратів, З.Я. Гурик, Н.Я. Чуйко, Л.С. Малофій, В.М. Костюк

*Івано-Франківський національний медичний університет,
кафедра патологічної анатомії, м. Івано-Франківськ, Україна,
ORCID ID: 0000-0002-3894-8484, e-mail: ekindrativ@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0003-1226-9202, e-mail: zghuryk@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0003-2475-0271, e-mail: nchuiiko@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0002-8315-5299, e-mail: lmalofii@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0002-9773-1736, e-mail: vkostyuk@ifnmu.edu.ua*

Резюме. Мотивація є суттєвим фактором активності людини, яка, у свою чергу, зумовлює розвиток та ефективність діяльності, зокрема, це стосується й освітнього процесу. В статті представлені шляхи та методи формування мотивації у студентів при оволодінні дисципліною «Патоморфологія».

Для удосконалення шляхів та методів формування мотивації у студентів використовували аналіз наукових джерел щодо особливостей мотивації професійної та навчальної діяльності, принципів організації освітнього процесу на кафедрі патологічної анатомії.

У сучасних умовах викладання «Патоморфології» вимагає постійного удосконалення відповідно до рівня розвитку медицини та вміння поєднувати класичні форми викладання з новими підходами до навчання. Зниження ефективності традиційних методів навчання, яке спостерігається при розгляді особливостей навчальної діяльності студентів, вимагає корекції та упровадження сучасних інноваційних методик навчання. Удосконалення методів формування мотивації до навчання сприятиме зростанню рівня засвоєння навчального матеріалу. Застосування нових інформаційних технологій та технічних засобів при дистанційній та змішаній формах навчання дозволяє демонструвати і вивчати морфологічні зміни патологічних процесів та захворювань, що, у свою чергу, забезпечить максимальний рівень засвоєння навчального матеріалу. Розмаїття демонстраційного матеріалу (макропрепарати, мікропрепарати, муляжі, об'ємні моделі, навчальні таблиці та схеми, відеофільми) у комплексі закладають основу знань. Залучення студентів до науково-дослідної роботи є важливим фактором у мотивації навчальної діяльності.

Ключові слова: формування мотивації, залучення до навчання, патоморфологія.

Вступ. Мотивація є суттєвим фактором активності людини, яка, у свою чергу, зумовлює розвиток та ефективність діяльності. Будь-яка діяльність має перспективи стати більш ефективною та показати якісні результати за умов наявності в особистості сильних, глибоких мотивів, що підвищують активність, впливають на протидію перешкодам, наполегливість у досягненні поставленої мети [1]. Це стосується й освітнього процесу, який є більш успішним за умов сформованого позитивного ставлення до навчання, пізнавального інтересу, потреби в здобутті знань, умінь і навичок. Перш за все, мотивація – це спрямованість на навчання. Чим глибшою є мотивація займатися діяльністю, тим більша ймовірність, що студент не даватиме прості відповіді на складні питання. Внутрішня мотивація сприяє розвитку сильним і гнучким навичкам критичного мислення, а зовнішня мотивація призводить до високого інтересу й академічної наполегливості [2].

Однак, стосовно вищої медичної школи проблема формування мотивації, що є невід'ємною складовою ефективності навчальної діяльності студентів, особливо студентів-іноземців, незважаючи на її важливість й актуальність, залишається недостатньо дослідженою [5]. Таким чином, виявляється протиріччя між об'єктивною необхідністю формування мотивації

пізнавальної діяльності студентів медичного закладу вищої освіти (ЗВО) шляхом упровадження інтерактивних технологій, яка б враховувала як внутрішні особливості навчання, так і зовнішні вимоги до фахівців медичного профілю з вищою освітою – з одного боку, і відсутністю науково обґрунтованої технології формування мотивації пізнавальної діяльності студентів медичного ЗВО за допомогою новітніх систем – з іншого [6].

Навчальна мотивація – це процес, який запускає, спрямовує й підтримує зусилля, спрямовані на здійснення навчальної діяльності. Це – складна, комплексна система, створена мотивами, цілями, реакціями на невдачі, наполегливістю й установками студента.

Багато факторів впливають на мотивацію студента до навчання: інтерес, сприйняття, бажання, впевненість у собі, самооцінка, терпіння, наполегливість. Проте, важливо, щоб мотивація була внутрішньою, що є безпосередньо пов'язана зі змістом набуття вищої освіти, для задоволення потреби в особистісному саморозвитку. Основним фактором, що впливає на мотивацію до навчання студентів, є оволодіння знаннями, уміньми та навичками, які у подальшому сформують фундамент професійної діяльності. У студентів, зацікавлених науковою діяльністю,

виявляються мотиви саморозвитку та досягнень. Саме вони змушують багато працювати, розв'язувати складні завдання, займатися самоосвітою, долати труднощі для досягнення найвищих результатів [4].

Крім того, необхідно не лише зацікавити предметом, а й відкрити для студента можливості практичного застосування отриманих знань.

Обґрунтування дослідження. Ефективність навчального процесу безпосередньо пов'язана з тим, наскільки високими є мотивація і стимул оволодіння майбутньою професією [4]. Важливим у зацікавленості навчанням є відношення між мотивом і метою. Мета, поставлена викладачем, повинна бути зрозуміла студентові і стати його метою. Для перетворення мети в мотиви велике значення має усвідомлення студентом своїх успіхів, розуміння необхідності розвитку. Студентам, з низькою академічною впевненістю в собі, буде важко керувати власною мотивацією, тому почуття компетентності посилюється оптимальними завданнями. Їх також називають «правильними» завданнями, тому що вони досить складні, щоб бути трохи вищими від поточної здатності студента працювати самостійно, але досить легкі, щоб студент зумів справитись при належній підтримці викладача. У міру того, як студенти відпрацьовують дану концепцію, викладач поступово усуває структуровану підтримку. Повільне усунення підтримки в поєднанні з позитивним підкріпленням та можливістю отримати підтримку в процесі вирішення завдань утримує студентів на оптимальному рівні з бажанням до вдосконалення.

На кожному з етапів заняття необхідно використовувати проблемні мотивації, завдання. Якщо викладач робить це, то, зазвичай, мотивація знаходиться на досить високому рівні. Постійні маленькі успіхи ще більше підвищують мотивацію, що дає можливість студенту працювати над своєю мрією стати лікарем, тому що він бачить цінність контенту через співпрацю з викладачем.

Мета: удосконалення шляхів та методів формування мотивації у студентів при оволодінні дисципліною «Патоморфологія».

Матеріали і методи. Для удосконалення шляхів та методів формування мотивації у студентів використовували аналіз наукових джерел щодо особливостей мотивації професійної та навчальної діяльності, принципів організації освітнього процесу на кафедрі патологічної анатомії.

Результати дослідження та їх обговорення. Патоморфологія посідає важливе місце в діагностичному процесі і допомагає майбутньому лікарю розуміти симптомо-синдромологічні аспекти більшості хвороб та формує чітке і системне уявлення нозологічної сутності патологій при дослідженні на органному, тканинному та клітинному рівнях. У зв'язку з виникненням пандемії через коронавірусну хворобу, а сьогодні ще й у зв'язку із воєнним станом в Україні, навчальний процес перейшов на дистанційну та змішану форми навчання. Проблемність застосування зазначених форм навчання є багатоаспектною як у студента, так і у викладача: схвалення, ставлення до сучасних інформаційних технологій, вміння ними користуватися [7]. Тому спостерігається зниження рівня мотивації студентів до активного та наполегливого

здобування нової інформації. До демотивації також призводять почуття ізоляції, розчарування, відсутність соціальної взаємодії (викладач-студент, студент-студент). Мотивація студентів позитивно впливає на академічну успішність та стратегії навчання.

Тому, одним з пріоритетних напрямків роботи зі здобувачами освіти під час дистанційних занять є їх мотивація, що потребує високих організаційських здібностей від науково-педагогічного працівника з правильною координацією навчання та з персоналізованим підходом до кожного студента для забезпечення зацікавленості предметом. Одні викладачі акцентують увагу на вірі студента в себе і свою компетентність, інші стверджують, що складність завдання формує індивідуальну мотивацію. Цілеспрямованість чинить сильний вплив на наполегливість при виконанні складного завдання. Зусилля студентів, рівень складності, який вони вибирають, а отже й академічна успішність, будуть залежати від їх очікувань успіху або невдачі. Відповідно, очікування і цінності безпосередньо впливають на продуктивність і вибір завдань. Усі студенти не однаково внутрішньо мотивовані, проте викладач може створити атмосферу, сприятливу для мотивації, та сприяти навчанню [3].

На етапі важких випробувань сьогодення кожен здобувач вищої освіти має можливість отримати повний обсяг інформації з дисципліни «Патоморфологія» на веб-сторінці кафедри патологічної анатомії та в репозиторії університету для продуктивної самопідготовки й опанування практичних навиків та вмінь, передбачених програмою з дисципліни. Для підвищення мотивації у вивченні патоморфології і рівня засвоєння матеріалу на кафедрі використовуються загальні та спеціальні інноваційні методи. Загальні методи (розповідь, лекція, ілюстрація, бесіда) та спеціальні методи, які залежать від специфіки вивчення дисципліни:

- пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), який спрямований на повідомлення інформації різними засобами, у тому числі з використанням новітніх технічних засобів навчання;
- контекстний, який ґрунтується на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової та практичної;
- проблемний виклад – моделювання клінічних випадків та пошук їхнього вирішення з позицій знань морфологічних основ захворювань;
- дослідницький, згідно з яким викладач окреслює проблему, а студенти самостійно вирішують її (висувають ідеї, перевіряють їх, добираючи для цього необхідні інформаційні джерела);
- евристичний метод – метод навчання, при якому певні елементи знань відомі заздалегідь, а студенти доповнюють, узагальнюють та розв'язують поставлені проблемні завдання;
- дослідницький – реалізація завдань, що потребують креативного підходу та інтенсифікації наукового пошуку.

При вивченні змісту модульної програми звертається увага на методичне забезпечення змісту модуля. Якщо структура модуля індивідуалізується стосовно кожного студента, зміст модуля вивчається за рекомендованою (індивідуалізованою) структурою, розробленою кафедрою.

Таким чином, навчання орієнтується на набуття студентами конкретних навичок, знань і вмій, компетенцій, необхідних у майбутній професійній діяльності з дисципліни «Патоморфологія».

Однією зі складових формування мотивації є застосування різних видів контролю знань теоретичного та практичного матеріалу у формі:

- тестових завдань різних рівнів складності;
- індивідуального усного опитування за теоретичними питаннями, які включені до методичних розробок із відповідних тем;
- розв'язування клінічних ситуаційних задач;
- діагностики патологічних процесів чи хвороб за мікро- та макропрепаратами.

Науково-дослідницька робота студента зумовлює необхідність розвитку внутрішньої мотивації. Підвищення рівня мотивації студентів до НДД пропонують здійснювати за такими напрямками [10]:

- оволодіння студентами теоретичними знаннями у сфері наукових досліджень і дослідницькими вміннями, усвідомлення їхньої ролі у процесі професійної діяльності;
- забезпечення автономії студентів під час НДД (підтримується самостійність під час вибору напрямку НДД, шляхів її реалізації, бази практики та ін.);
- забезпечення продуктивної взаємодії між студентами і викладачами та високого рівня науково-дослідницької компетентності педагогів, які беруть участь у цьому процесі.

Навчально-дослідна робота студентів полягає у залученні їх до роботи в студентському науковому гуртку й участь у проведенні експериментальних досліджень відповідно до наукової тематики кафедри. З результатами проведених досліджень студенти доповідають на студентських наукових конференціях в університеті та на інших міжвузівських конференціях.

Оцінка відіграє ключову роль у медичній освіті, оскільки вона може мотивувати студента. Однією з цілей оцінки є визначення рівня знань студентів, який можна виміряти за допомогою тесту успішності. Проведення ділових ігор, робота з дидактичними матеріалами, подача дистанційного ілюстративного матеріалу тощо [9]. Взаємодіючи зі студентами під час навчального процесу, підтримуючи автономію, викладач повинен визначити очікування студентів і діяти відповідно до них. Використовуючи навчальні інтерактивні заняття, що заохочують студентів брати на себе відповідальність за своє навчання, викладач повинен надати структуровані вказівки для вирішення поставлених цілей, а також надати простір для вираження негативних почуттів, одночасно надаючи студентам свободу керувати собою [8].

Студенти з внутрішньою мотивацією продовжуватимуть процес навчання поза мінімальними вимогами. Занадто складні завдання можуть викликати розчарування і безпорадність, а занадто прості завдання викликають нудьгу у студента, і обидва стани призводять до відчуженості від процесу навчання. Отже, диференціація індивідуальних здібностей студента дозволяє практикувати навички та розуміти певні поняття, які знаходяться в межах їх поточних здібностей. Також доцільно враховувати не тільки

рівень мотивації студента, але і форму його мотивації [12]. Студент може бути більш мотивований внутрішньо, ззовні, або десь посередині. Розуміння такого типу мотивації в студента дає можливість використовувати різні стратегії, щоб підштовхнути студентів до більшої внутрішньої мотивації, до розвитку їх почуття компетентності та контролю над своїм навчанням, а також мотивувати студентів відповідним цікавим контентом.

Підвищення внутрішньої мотивації у студентів, надання їм автономії під час навчання, із залученням інтерактивних методів, розвиває у студентів здатність в подальшому зміцнювати потенціал для академічних досягнень, а в довгостроковій перспективі забезпечити кращий догляд за пацієнтами та надання медичної допомоги [11]. Отже, коли задоволені три основні психологічні потреби — автономія, тобто відчуття волі у своїх діях, компетентність, коли студент відчуває здатність досягнути своїх цілей і відчуття причетності, то внутрішня мотивація студентів є на високому рівні.

Висновки:

1. У сучасних умовах викладання «Патоморфології» вимагає постійного удосконалення відповідно до рівня розвитку медицини та вміння поєднувати класичні форми викладання із новими підходами до навчання.

2. Зниження ефективності традиційних методів навчання, яке спостерігається при розгляді особливостей навчальної діяльності студентів, вимагає корекції та упровадження сучасних інноваційних методик навчання. Удосконалення методів формування мотивації до навчання сприятиме зростанню рівня засвоєння навчального матеріалу.

3. Застосування нових інформаційних технологій та технічних засобів при дистанційній та змішаній формах навчання дозволяє демонструвати і вивчати морфологічні зміни патологічних процесів та захворювань, що, у свою чергу, забезпечить максимальний рівень засвоєння навчального матеріалу.

4. Розмаїття демонстраційного матеріалу (макропрепарати, мікропрепарати, муляжі, об'ємні моделі, навчальні таблиці та схеми, відеофільми) у комплексі закладають основу знань.

5. Залучення студентів до науково-дослідної роботи є важливим фактором у мотивації навчальної діяльності.

References:

1. Volianiuk A. Motyvatsiia yak faktor pidvyshchennia navchalnoi uspishnosti molodshykh shkolariv. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2020; 27(1):241-245. Dostupno na: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203423>
2. Drahiiieva L. Rozvytok krytychnoho ta tvorchoho myslennia studentiv VNZ v umovakh pedahohichnoi vzaiemodii. European humanities studies: State and Society. 2019; 1(II):228-245. Dostupno na: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2019.1-II.17>
3. Myronchuk NM. Samomotyvatsiia yak skladova samoorhanizatsiia vykladacha u profesiinii diialnosti. Problemy osvity: zb. nauk. prats; 2018; Vinnytsia: DNU «Instytut modernizatsiia zmistu osvity» MON Ukrainy. 2018; 88(2):65-74.

4. Nesukh L. Vplyv motyvatsii na yakist navchalnoi diialnosti studentiv. Visnyk instytutu rozvytku dytyny. Serii: Filosofiia. Pedagogika. Psykholohiia: zbirnyk naukovykh prats. K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova. 2012; 21:122-127.
5. Broks VMA, Stegers-Jager KM, van den Broek WW, Woltman AM. Effects of raising the bar on medical student study progress: An intersectional approach. *Med Educ.* 2021; 55(8):972-981. Available from: <https://doi.org/10.1111/medu.14560>
6. Fikrat-Wevers S, De Leng WE, Van Den Broek WW, Woltman AM, Stegers-Jager KM. The added value of free preparatory activities for widening access to medical education: a multi-cohort study. *BMC Med Educ.* 2023; 23(1):196. Available from: <https://bmcmmeduc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-023-04191-7>
7. Gavarkovs A, Kusurkar RA, Kulasegaram K, Crukley J, Miller E, Anderson M, Brydges R. Motivational Design for Web-Based Instruction in Health Professions Education: Protocol for a Systematic Review and Directed Content Analysis. *JMIR Res Protoc.* 2022; 11(11):e42681. Available from: <https://preprints.jmir.org/preprint/42681>
8. Kusurkar RA. Autonomous motivation in medical education. *Medical Teacher.* 2018; 41(9):1083-1084. Available from: <https://doi.org/10.1080/0142159X.2018.1545087>
9. Kusurkar RA. Enhancing autonomous motivation of students should be an integral part of the educational philosophy of a medical school. *Medical Teacher.* 2019; 41(8):969. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30663469/>
10. Povidaychuk O, Popyk M, Rebluan A. Мотиваційні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів закладів вищої освіти. *Педагогіка. Соціальна робота.* 2023; 1(50):219-22. Доступно на: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/257790>
11. Patiwaal JA, Douma AH, Bezakova N, Kusurkar RA, Daelmans H EM. Collaborative testing in physical examination skills training and the autonomous motivation of students: a qualitative study. *BMC Medical Education.* 2021; 21:224. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30663469/>
12. Souza GC, Meireles E, Mira VL, Leite MMJ. Academic motivation scale - reliability and validity evidence among undergraduate nursing students. *Rev Lat Am Enfermagem.* 2021; 29:e3420. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33852688/>

UDC 37.015.3:005.32+614.253.4+616-091

FORMATION OF STUDENTS' MOTIVATION IN MASTERING PATHOMORPHOLOGY DISCIPLINE

E.O. Kindrativ, Z.Ya. Guryk, N.Ya. Chuiko, L.S. Malofiy, V.M. Kostyuk

*Ivano-Frankivsk National Medical University,
Pathological Anatomy Department,
Ivano-Frankivsk, Ukraine,
ORCID ID: 0000-0002-3894-8484,
e-mail: ekindrativ@ifnmu.edu.ua;*

*ORCID ID: 0000-0003-1226-9202,
e-mail: zghuryk@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0003-2475-0271,
e-mail: nchuiko@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0002-8315-5299,
e-mail: lmalofii@ifnmu.edu.ua;
ORCID ID: 0000-0002-9773-1736,
e-mail: vkostyuk@ifnmu.edu.ua*

Abstract. Motivation is an essential factor of human activity, which, in turn, determines the development and efficiency of activities, including the educational process. A contradiction was revealed between the objective need to form the motivation of cognitive activity of students of a medical higher education institution (HEI) through the introduction of interactive technologies considering both the internal features of learning and external requirements for medical university-educated specialists – on the one hand, and the lack of scientifically grounded technology for forming the motivation of a medical HEI students' cognitive activity using the latest systems – on the other hand.

The main factor influencing students' motivation to study is mastering of knowledge, skills and abilities that will lay the groundwork of their future professional activities. Students engaged in research are motivated to self-development and achievement. These are the ones that make students work hard, solve complex problems, engage in self-education, and overcome difficulties to achieve the highest results.

The article presents the ways and methods of formation the students' motivation when mastering the Pathomorphology discipline.

In order to improve ways and methods of students' motivating, we analysed scientific sources on the specifics of professional and educational activity motivation, the principles of educational process organisation at the Pathological Anatomy Department.

Under trying circumstances of today, every applicant for higher education has the opportunity to obtain a full range of information on the Pathomorphology discipline on the Pathological Anatomy Department website and in the university repository for productive self-training and mastering practical skills and abilities provided by the discipline's programme. To increase motivation in the study of pathomorphology and the level of assimilation of the material. The department uses general and special innovative methods that depend on the specifics of studying the discipline: explanatory-illustrative (informational-receptive), contextual, problematic, research, heuristic. Different strategies should be used to encourage students to become more intrinsically motivated, developing their sense of competence and control over their learning, and to motivate students with interesting content.

Under present-day conditions, teaching Pathomorphology requires constant improvement in compliance with medicine development level and the ability to combine classical approaches to teaching with new learning concepts. The decline in traditional teaching methods efficiency, which is observed when considering the peculiarities of students' learning activities, requires correction and implementation of modern innovative teaching methods. Improving the methods of learning motivation will help to increase the level of study material mastery. Applying new

information technology and technical aids in distance and blended learning makes it possible to demonstrate and study morphological changes in pathological processes and diseases, which in turn will maximise the level of learning material mastering. The variety of illustrative material (macro preparations, micro preparations, breadboard models, 3-D models, training charts and diagrams, videos)

taken in a whole lays the foundation of basic knowledge. Engaging students in research work is an important factor in learning activities motivating.

Keywords: motivation formation, involvement in learning, pathomorphology.

Стаття надійшла в редакцію 26.05.2023 р.

Стаття прийнята до друку 29.06.2023 р.